

ZIVLJENJE IN SVET

I E D E N S K A R E V I J A

ŠTEV. 13

KNJIGA 24.

(LETO XII)

V LJUBLJANI, 26. SEPTEMBRA 1933

ZASUTE KULTURE

IZKOPAVANJA KAZEJO, KAKO SO IZUMRLI KULTURNI NARODI ŽIVELI
IN KAJ SO USTVARILI

Najvažnejše orodje za naše poznavanje davnih vekov je skromna lopata, ki omogoča znanosti raziskovanje daleč nazaj od onih časov, o katerih govorijo starodavni pergamenti, papyri in pismenke.

Na čem temelje pomembna zgodovinska dela in kakšni so viri naše znanosti o stoletjih, ki jih je zakrila »večnost«?

To so predvsem v arhivih in knjižnicah shranjeni spisi, delo odličnih državnih in mestnih piscev. Zbirke zakonov raznih držav in kronike, s katerimi so skušali menihi podati oris sveta, kakršnega so pač mogli videti v svojih tihih samostanskih celicah. Toda v zgodnjem srednjem veku so postajali ti dokumenti zmerom redkejši. Največ dokumentov je ohranila zemlja v svojem skrbnem naročju.

Spoznavanje klasičnega starega veka nam je posredovalo v prvi vrsti jezikoslovce, t. j. znanost o napisani besedi, ki zbira ohranjene tekste, ki »restavrirajo« s skrajnim kriticizmom prvotne oblike ter jih jezikovno pojasnjuje po njihovi bistveni vsebini. Druga pot v antiko pa so stare zgradbe, umetnine in vsakdanji predmeti, ki jih je ustvaril človek te kulture in ki govorijo svoj lastni, zelo razumljivi jezik.

Stara Šparta je bila po izročilu številnih pisateljev mesto strogo vojaškega (»spartanskega«) življenja. Če bi imeli le dokumente teh pisateljev, bi morali pač verovati, da je bilo tako. Toda najdbe v nekem svetišču: številne vinske čaše z drugimi podobami nam kažejo Šparto v luči, ki je dokaj različna od one, ki jo poznamo po tradiciji jezikoslovcev!

Ze grški pisatelji so imenovali vedo o preteklosti »arheologijo«, toda šele v sedemnajstem stoletju je postala kot samostojna veja splošne zgodovine pojem za antično umetnost. Njene naloge so odkritje zasutih spomenikov in predmetov, njih opis, razlaga, časovna določitev in pri umetninah višje vrste njih umetnostno zgodovinska uvrstitve in določitev njih ustvaritelja.

Nova pridobitev starih spomenikov je odvisna od stanja njih ohranitve in od uporabljenega materiala. Tako so še danes vidni ostanki ilovnatih zidov,

da niti ne omenjamo solidnejšega zidovja iz žgane opeke, ki so ga zlasti Rimljani gradili modernejši in z boljšo malto nego se to dela v naših dneh. Rimska opeka ima večinoma pečat izdelovatelja in ker so bili rimski vojaki v mirnem času koristno zaposleni z žganjem opeke, tudi pečat dotične legije. Tako smo tudi poučeni o rimskih garnizijah in o premikanju rimskih čet. Zgradbe iz plemenitega kamna so se ohranile le v slabem stanju, česar niso povzročile samo naravne sile, ampak tudi človek sam s svojim uničevanjem.

Važna točka pri vsakem izkopavanju v deželah klasičnega starega veka je ugrabitev umetnin, ki se le redkokdaj najdejo tam, kjer naj bi bile po zatrdilu antičnih pisateljev. Rimljani so po zavzetju Grčije natovorili svoje ladje z umetninami ter jih prepeljali v Italijo. Marsikatera teh ladij se je potopila in le na ta način je razumljivo, da najdejo včasih potapljači ali lovci morskih gob posamezne umetnine. N. pr. kip mladeniča iz Antikythere, marmorni relief Fidijasa na dnu pirenejskega pristanišča.

Velike težave povzroča časovna določitev izkopanih umetnin, na katerih je le redko kak napis, ali pa celo pozneje vklesan. Včasih pa so literarni podatki o kaki umetnini tako točni, da ne moremo dvomiti o umetniku. N. pr. Lukianovi nazorni podatki o slavnem Myronovem metalcu diska. Pri vseh izkopavanjih na Akropoli v Atenah, ki so jo 480 pred našim štetjem uničili Perzijci, je tako imenovana »perzijska plast« absolutno zanesljivo sredstvo zgodovinskega datiranja.

Prvo izkopavanje, ki ga je ves svet z velikim zanimanjem spremljal, je bilo izkopavanje Pompejev, ki se je začelo 1748. V tem majhnem trgu pod Vezuvom se je odkrila prvič prava slika vsakdanjega življenja Rimljanov.

Za spoznavanje rane grške umetnosti so bila važna izkopavanja H. Schliemann, ki je verjel Homerjevimi podatki ter resnično izkopal Trojo. Pozneje so v Olimpiji odkrili Praksitelovega Hermesa, edino originalno delo velikega grškega umetnika. V letih 1878 — 1886 je izkopal železniški inženjer K. Humann že v starem veku kot svetovno čudo pravi Zevsov altar v Per-

gamonu (Mala Azija). Poleg nemških znanstvenikov so izkopavali tudi Grki sami na Akropoli in Epidovnu, Francozi v Delfiju. Angleži v Šparti in na Kreti, kjer je sir A. Evans (1899) odkril v Knososu presenetljivo veličastje stare kretske kulture. Italijani so sistematično kopali v Pompejih, Rimu, Ostiji in Etruriji.

Nekoč je bil smoter izkopavanj od-

kritje antičnih umetnin, danes pa stre-me znanstveniki po smotrnem odkri-vanju velikih mest, kar je velikega po-mena za spoznavanje celotne slike zasutih kultur. Arheološka znanost, ki se udeležuje na tolikih krajih, dokazuje medsebojno povezanost vse kulture, ki se kot en sam tok od jamskih risb v le-deni dobi pretaka do kulture naših dni.

—alj

Č E M U S P A N J E?

Ker prebijemo ljudje tretjino svojega življenja (in nekateri še več) v spanju, je to problem, ki samo ob sebi umevno ne zanima samo znanstvenika, temveč tudi laika. Sprava so mislili, da je vzrok za spanje le v utrujenosti po dokončanem dnevnem delu. Čeprav je videti ta razlaga na prvi pogled preprosta, nam pokaže pri podrobnejšem pogledu vendar razne nedostatke. Znano je n. pr., da baš za-voľo preutrujenosti pogostoma ne mo-mero zaspati. Tu imajo še druge stva-ri svojo ulogo.

Mislili so tudi, da dovaja izločitev zunanjih dražljajev do spanja. Tudi ta razlaga ne drži. Še prepogostoma na-letimo na primere, da zaspijo ljudje, ki so predani neprestanim dražljajem, na primer v cerkvi, v gledališču, v vla-ku. Kdo ni tega že sam okusil na svo-ji koži? In uspavanke, ki zazibljejo otroka v najslajše spanje, ali jih ne velja označiti isto tako za zunanji dražljaj?

Velik korak naprej smo napravili z raziskovanjem spanja, ko je sloviti ru-ski fiziolog Pavlov nastopil s sledečim poskusom: z enakomernim žvižgom, ki se je ponavljal vedno znova, je dražil poskusne pse. Čeprav je takšna žival spočetka reagirala na dražljaj s tem, da je strigla z ušesi in obračala glavo, je prej ali slej omtvela in končno zas-pala. Iz tega se sklepali, da povzroča neprestano draženje istega dela velikih možganov po krajšem ali daljšem času neko neobčutljivost v drugih delih možganov, s tem nastopi neka splošna pomiritev živčnega sistema, ki se kon-čuje s spanjem. Toda znanost po takš-nih poskusih še ni mogla vsega razlo-žiti.

Drug fiziolog, prof. Economo, ki se je bavil dalj časa s posebno obliko mo-

žganskega vnetja, »encephalitis lethar-gica«, kakor ga imenuje znanost, je našel potem dodatno razlago. To vnet-je, ki se pojavlja v času hripe, vodi do dolgotrajnega spanja ali pa do po-polne nespečnosti. Ko so pri ljudeh, ki so umrli za posledicami takšnega obole-nja, preiskali možgane, so našli v njih vedno ognjišča bolezni, ki niso ležala v velikih možganih, temveč ob meji srednjih in vmesnih možganov v bli-žini živčnih središč za očesne mišice. To mesto v možganih je prof. Econo-mo označil za »krmilno središče spa-nja«.

Ko so tako odkrili, da urejuje spa-nje določen odsek živčnih stanic, je bi-lo treba rešiti vprašanje, na kakšen na-čin se od tu sproži spalno stanje. Prof. L. R. Müller iz Erlangena je v to smer napravil zanimive kemične poskuse, iz katerih bi bilo razvidno, da je osvežu-joči učinek spanja primerjati z nabo-jem akumulatorja. Pri tem odpotujejo kalij in druge elektronegativne snovi med spanjem iz krvne tekočine v živ-čno-mišično substanco, natrij in druge soli pa v sokrveo. S tem se izenači gi-banje soli med dnevnim bdenjem v or-ganizmu, pri katerem so kalij in dru-gue elektronegativne soli zapustile živ-čevje in mišičje. Z občutkom utrujeno-sti in pri vročinskih obolenjih gre spo-redno neki padec električnega poten-ciala v organih in sokih, ki ga je mo-goče jasno izmeriti, med tem ko se med spanjem stanice organov znova nabijejo s potencialno energijo. Po-trebni pretik od izpraznitve do nove-ga nabitja se zgodi po vsej priliki v krmilnem središču spanja. To središče dobiva bržkone od določenega stanja izpraznitve dražljaje doslej še neznane oblike, ki povzročijo spanje in s tem začetek osvežujoče reakcije.

Dr. M. E.

V M E S T U J E L E P O

FRANO SEBJANIO

N A D A L J E V A N J E

K očarjeva (prav za prav Kočarjevi, kajti Kočarjeva je govorila o sebi v množini) je dobila obisk. Prišel je na enomesečni dopust njen brat, gojenec podčastniške šole mlad človek, okroglega in nasmejanega obraza. V uniformi seveda in sabljo, ki mu je tako lepo pristojala in se svetila, da ga je nosač zamenjal s kapitanom. Mojstra je bila tega obiska zelo vesela, na delavke ni vplival mnogo. Marija, pomočnica, ga je — imela je že seveda fanta — venomer kritizirala in iskala v njegovem obnašanju ter na njem vsakršnih napak; Elza in Trezka sta po navadi molčali. Nista imeli kaj grajati, ne hvaliti. Elza, ker je bila še premlada, Trezka pa iz neke zatopljenosti v svet, ki se je sukal okoli nje. Ko se je pomudil sprva kak čas v delavnici, so bile vse močno zaverovane v delo. Pozneje že ne več.

— Delate, delate?

— Saj viditel je usekala Marija.

On se je pa pošalil:

— Bi tudi meni naredile kaj?

— Kaj pa?

— No, kake spodnje hlače.

Vsi so bušili v smeh.

— Pojdi, pojdi Peter. Tvoj jezik, ga je rahlo odganjala mojstra.

— Pa bom.

In je žvižgaje, dobre volje šel. Dekleta so se okrenile proti durim, prisluhnile njegovim korakom v veži, potem je dalje pel šivalni stroj, igle so se enakomerno zabadale v blago in na prstnik.

Tako je prišel večkrat. Včasih se je pošalil z eno, včasih z drugo. Trezko je bilo vedno sram in nekoliko je vselej zardela. Pa ni si mogla kaj, da si ne bi podzavestno teh njegovih obiskov želela. Nekaj toplega, pristrčnega, brezskrbnega je bilo v njih, nekaj kar je spominjalo na mestno življenje.

Trezka je zdaj že na zunaj poznala malone vse mestece. Vedela je, kje je kaka velika trgovina, kje so gostilne, kavarna, slaščičarna... celo za nogometno igrišče je vedela. Pa kljub temu si še ni dala miru, da ne bi hodila po njem, z Elzo ali sama, stikala, doživljala in dojemala vse mogoče mestne

prijetnosti. Na mater, na vas je že do cela pozabila. Še to je napravila, da je niti obleka ni spominjala na to. Preuredila je — toliko je že bila vešča — slednjo jopo po najnovejših krojih; materi, če je kdaj prišla v mestece po opravkih in se zglasila pri njej, je vse pokazala in vsa srečna pristavila: Lepo je tu... Na vrnitev že zdavnaj ni mislila.

V hladnem avgustovem večeru je sprehajaje se razmišljala o svoji bodočnosti. Tu bi ostala. Mojstro bo poprosila pozneje, da bo dlje lahko pri njej, in da bo prejemala kako plačo. Ujni, ki jo je vedno spraševala po vrnitvi v vas, bo tudi nekaj dala.

Zaverovana v svoje misli je preslišala pozdrav. Tik nje je obstal Peter. Smehljajočega se obraza jo je šaljivo pobaral, zakaj je tako zamišljena.

— Ah, kar tako...

Druga ni vedela trenutno povedati.

Podražil jo je s fantom. Toda ona je ostala mirna, niti malce ni zardela, ali da bi se vznemirila.

— No, potem pa, ali vas lahko spremljam?

Začudeno ga je pogledala. Spremlja, če jo lahko? Zakaj pa ne. Razigran je šel poleg nje. Vojaška obleka s svojo zeleno enoličnostjo se mu je tako lepo prilagala. In skrbno zlikani škornji. Rahla vznemirjenost jo je obšla.

— Da, je bolj dahnila ko odgovorila.

Šla sta po glavni ulici, v blišču oranžno svetlikajočih se obločnic. Na obeh straneh so se pretakali živo razgovarjajoči se tokovi sprehajalcev. Peter je Trezko kar se da vljudno in prijazno spraševal po stoterih malenkostih in ji hudomušno nagajal. Ona se je samo smehljala in mu le primorana odgovarjala. Sicer pa je bila zaverovana v njegovo ubrano, polno zvoneče besedičenje, ki se ji je zdelo ko svečana, velike slovesnosti nasičena pesem. Tako razigrano, prekipeljavno ji ni govoril še nihče.

Pozanimal jo je večerni program v kinu. Krenila sta k razsvetljenemu prizidku starinskega poslopja, kjer so bile razobešene slike iz filma, »Potrgano cvetje« in najnovejši »Paramount«

zvočni tednik». Opazil je, da jo slike močno zanimajo, in tudi pravi čas je bil, zato jo je kar na lepem povabil:

— Prosim, pojdite. Ogledala si bova to stvar.

Trezka je pozabila, da se bo predolgo zamudila. Vradoščena nad lepo okrašeno vežo, je vdihovala sveže razcejane vonjave gosposkih žensk in moških, opazovala pretirano našmin-kane obraze (ki so se ji zdeli v soju luči ko lepo izoblikovane šeme) poleg navadnih preprostežev — nekega invalida je celo videla — dokler ni prišel Peter z listkoma in sta odšla v razkošno razsvetljeno dvorano, kjer so hreščali glasovi iz zvočnika.

Točno ob pol devetih so ugasnile luči in pričeli s filmom. Vojna v Abesiniji, potem motorne dirke ... nazadnje »Potrgano cvetje«. — Lepe pokrajine, bohotni vrtovi, dekle in on ... S prijetnim užitkom se je nezavedno dotaknila s svojo roko Petrove in čakala, kaj bo storilo dekle na platnu, in ali bo uslišala ljubimca, ki je potrgal vse cvetje na vrtu in ji ga poklonil iz ljubezni ... Dve uri očarujoče ljubezenske pesmi, dve uri bojnih krasot, žal samo s platnat Bilu je ko omamljena od nečesa lepega.

Zunaj pod platanami jo je Peter nenadoma prijel pod roko.

— Lepo je bilo, kaj ne?

— Lepo ...

Trezka je še vedno zbiralala občutke.

JUTRANJI POZDRAJ

Ni mu odrinila roke; in brez besed sta šla. Iz gostilne na vogalu ulice je pel radio — gramofon.

V samotni ulici ji je Peter spustil roko in jo prijel čez pas. Rahlo, božajoče. Tako topla je bila njegova roka, tako nežna! In tudi poljubil jo je. Zdaj komaj se je Trezka zavedla.

— Ljubim te Trezka, daj, poljubi me!

Ni pomišljala. Sramujoče ga je poljubila.

Doma je preslišala kreg stare Lajovke. Celó vesela je bila, da se je stara malo razhudila. Ona, prej kmečko dekle, zdaj mestna gospodična, ljubljena ...

Mrzlično hitro so se po tem dogodku razpletale ljubezenske mreže med Trezko in Petrom. Mojstra z daleč ni vedela za nje. Dekleti pa sta si skrivaj in za mojstrinim hrbtom le včasih brusili jezike, kajti Peter je imel odsej za njiju dve besede za Trezko pa samo vroče in toliko pripovedujoče pogleda.

Trezka je vsa živela v ljubezenskem ozračju. S Petrom sta se na skrivaj sestajala in ona se je za vsak sestanek tako skrbno napravila, kajti zdelo se ji je, da je tudi obleka nekaj sestavnega in temeljnega v ljubezenskih odnosajih. Z vsem svojem bitjem, z vso svojo voljo je bila navezana na Petra. Mestece je skoraj zgubilo predstveni pomen za njo, toda brez mesteca si zopet ni mogla misliti samotnih večerov s poljubi in strastnimi objemi. In zopet je bilo mestece tisto, s katerega pomočjo je tu in tam potolažila — ali vsaj zdelo se ji je tako — razjarjeno ujno, ko se je kasno vrnila. Kaj pa, najpogosteje je tudi to ni rešilo in takrat je morala slišati še »katero« od matere. Sicer pa, kaj bi se zvižala? Naj vedo — si je mislila. Poglavitno je bil Petrov odhod, o katerem ji je zadnji čas nekaj namignil, ko da bi ji s tem hotel povedati nekaj tako važnega glede njenega neprekipevažnega obnašanja.

Edini primeren čas daljšega sestanka je bila sredo, kajti v četrtek je bilo itak pospravljanje, petek pa — dan Petrovega odhoda — samo za stisk dveh rok in tisti mučni zбоgom. Zelo rano popoldne jo je med šivanjem mučil nemir in rahla nervoznost. Zdelo se ji je, da je morda to poslednji njun sestanek, poslednje skupno doživetje in splošnje in srečnih trenov.

kih, kajti potem... Ne, dalje ni mislila. Podzavestno je čutila, da je bodočnost nekaj krutega, tako nepreračunljivega, da o njej sploh ni mogoče določno govoriti.

Sestala sta se v temnem večeru v samotni ulici poleg parka. Trezka je bila oblečena v temno rjav, po najnovejših primerkih urezan kostim; v svoji nemirni zadržanosti ni bila lepa, temveč prikupna.

— Tako dražestna si danes, se je izrazil Peter, ki je bil malce hladnejši ko po navadi. Nasmehnila se je ter ga poljubila.

Dolgo — ko da bi mu hotela — prvič — izpiti polni moški ustni. Potem se ga je oklenila pod roko in šla sta... Toliko pomembnih reči mu je mislila Trezka povedati, o tolikem se porazgovoriti, zdaj pa so vse pomembnosti na mah splahnele in ostala je gola vsakdanost z že tisočkrat premletimi izrazi vdanosti in ljubezni in ljubimkanja. Peter je sploh malo govoril. Vročičen se je zdel Trezki in zgovornejši v kretnjah ter poljubih ko v besedah. Nad obema je ležala neka nevidna senca, mučnost, ki, ko da bi se širila z obcestnega grmičja, zgubljajočih se električnih svetilk in svežega, šelestečega gozdiča, ki se je črno risal pred njima.

— Peter, povej ali me ljubiš, za res?...

Obsipal jo je s poljubi.

— Ljubim, ljubim. Vedno.

— Hvala. In pisal mi boš tudi, ko se vrneš?

— Bom.

Hotela mu je nekaj reči glede svoje sumnje, zastran tiste meglene, nejasne bodočnosti, pa je bil le vzdih. Pritajen vzdih, ki ga je udušil Petrov objem. — Zdaj sta bila nekje daleč. Smrečje v bližini. Kopica oddaljenih hiš.

Pogled ji je hodil nekje pod oblačnim nebom. Zbirala je misli Hotela je govoriti. Ko sta se ji že zganila kota usten, jo je Peter močno prižel nase. — Nekje v bližini se je zamajala zemlja, kriknila je.

— Ne, Peter, ne... Samo to je kriknila.

Peter se je začudil in se rahlo posmešnil. V mučni zadržanosti sta se napotila proti mestu. Na poti ju je ujele kratkotrajna ploha, da je Peter moral ogrniti Trezko v svoj vojaški plašč, sam pa je moker korakal vstric. Ni se mnogo menil za dež.

Ko jo je pospremil do doma, ji je hladno, ko vojak na straži — spregovoril nekaj vsakdanjih besed v slovo in že hotel iti. Videla ga je, kako se je po vojaško obrnil. Tedaj je pritajeno zaihtela, hip nato skočila za njim, se ga oklenila.

— Peter!

Potegnila ga je na poljsko pot. Peter je stežka razločil mokro, pokošeno polje in v oddaljenosti kakih dvesto metrov slamnate oslice. Drgetajoč po vsem telesu je pospešil korak in Trezko skoraj povlekel za seboj. V sencih mu je nabijalo; s slame je prihajal svež vonj.

D A L J E

NOVA VERA

E. Nourry je 1938. založil v Parizu debelo knjigo; Alfred Loisy »La crise morale du temps présent et l'éducation humaine«, ki skuša razčleniti duhovne vzroke svetovnega spopada in pokazati pot iz zagate. Ta pot utegne biti po Loisyju zgolj morala, npravstvo. Njegov smoter je človečnost, humaniteta. Še več: Loisy si je zamislil novo vero, vero človekoljubja, vero ljudomilosti. Loisy, profesor versvene zgodovine na Francoskem kolegiju (ljudski univerzi), je prepričan, da taka verzija povelj že nastaja, vera, ki vsebuje skupen ali sintezo najboljšega iz vseh krščanskih religij. Ker stavi svoj sistem na načela človečnosti in krščanske npravnosti, dosledno zavrača razizem (plemenske boje) in diktatorski nacionalizem. Čim krepkeje pa poudarja gesla demokratske svobode in društva narodov. Loisy končuje s

pozivom na spametovanje, na oživitve odgovornosti, na humanost.

J A

NEMSKE KOLONIJE

F. Sorlot je v Parizu založil knjižico: Pierre Grosclaude »Menaces allemandes sur l'Afrique«, to se pravi: nemške grožnje nad Afriko. Zahteve Tretjega rajha po vrnitvi naselbin izzivajo zlasti na Francoskem vprašanje, ali bi bil s tem evropski mir zagotovljen. O tem se vprašuje tudi ta pisec in odgovarja nikalno. Pri možnem vračanju gre pred vsem za francoski posesti Kamerun in Togo, ki sta bila nekdaj v nemških rokah. Groklod (Grosclaude) pa dokazuje, da je šele Francija ti ozemljaj povzdignila v blagostanje in da domačinov samih prav nič ne mika priti zopet pod nemško gospostvo.

V K R O M E R I Ž U

(ODLOMEK AVTOBIOGRAFIJE)

DR. FRAN GOSTL

N A D A L J E V A N J E

Kromeriž je lično mesto s kakimi 15.000 prebivalci (okrog $\frac{2}{3}$ Čehov, $\frac{1}{3}$ Nemcev, tudi precejšnje število Židov, ki imajo lepo novo sinagogo). Mesto je bilo prej pod vladno olomuških nadškofov, katerim še sedaj služi včasih za poletno rezidenco. Tu imajo mogočen grad z velikim, krasnim parkom, ki nam je postal priljubljeno sprehajališče. Stolnica je znamenita gotska stavba. Prošt je bil tedaj veliki češki rodoljub dr. Štojan. Mesto ima še farno cerkev ter nekdanjo samostansko, lepo rotundo. Imelo je češke in nemške srednje šole, glasbena društva itd. Posebnega gledališča sicer ni imelo, pač pa je vsako leto gostovala z operami in operetami po ves mesec ostrovska gledališka družba. Prirejali so se tudi mnogi koncerti. Vse v dvorani »nadsklepi«, ki je služila tudi plesom in drugim prireditvam. Podnebje je bilo v Kromerižu v primeru z Gorico, prav neugodno, mrzlo, skoraj vedno vetrovno, pozimi dosti snega. Otroka sta pogosto bolehala, tudi naši bolniki so občutili to spremembo prav težko.

V drugi polovici marca je nastopilo lepo pomladno vreme. O veliki noči je bil v zavodni kapeli — kamor smo hodili ob nedeljah k maši — božji grob in v soboto popoldne slovesna procesija z vojaško godbo. Sprevod je šel po vsem zavodnem teritoriju, udeležili so se ga vsi zdravniki in uradniki ter mnogi bolniki. Na velikonočni praznik je bila služba božja in pridiga v štirih jezikih: češkem, nemškem, italijanskem in slovenskem.

Prvo nedeljo v aprilu smo šli v Rataje 1 in četrto ure oddaljeno vas, ki ima lepo gotsko cerkev, pokopališče z obilico marmornatih in granitnih nadgrobnikov. Židana je po češki šegi: hiše vzdržema ob cesti, poleg njih vrata, ki vodijo na dvorišče, na katero gledajo vse vzdolžne fronte. Nekoliko dolgočasen pogled. Prebivalstvo je imovito. Zakaj?

Veliko vasi ima samo po dve gostilni (pri nas pa je v vsaki drugi hiši!). Okrepčali smo se v eni. — V nji je bil le en sam posetnik, ki je z gostilničarjem imel razgovor zaradi neke kupči-

je. Vsa vas mirna, nobenega vika in krika! Kako velikanski razloček proti našim krajem. Omenim naj že sedaj, da sem v teku 3 in pol let, ki sem jih preživel v Kromerižu, samo enkrat videl pijanega človeka, ki je hripavo pojoč meril cesto!

Zadnjega maja smo napravili izlet na Sv. Hostyn, znamenito božjo pot. Slika hostynske matere božje, sipajoče strele na mongolske čete, je skoraj v vsaki moravski hiši. Peljali smo se z železnico do mesteca Bistrice, šli pol ure do vznožja hriba in tričetrto ure po gozdu. Kakih 10 minut pod planoto so studenci, kjer si romarji izpirajo oči in v posebnih koritih umivajo noge. Potem vodijo široke stopnice do vrha. Od cerkve z nizko kupolo vodi vrsta starih in vrsta novih kapelic po planoti. Posetnikov razen nas ni bilo nobenih, obile stojnice zaprte. Vrnili smo se zopet v Bistrico in domov. Na tej stranski progi so službovale ženske kot konduktke. Vsepovsod vojne razmere.

V avgustu smo napravili lep izlet. Z vlakom do Zdoneka. Hodili smo skoraj šest ur po gozdnem potu ter dospeli okrog pol 2. na cilj — Velehrad. V gostilni smo dobili le skromen užitek, potem smo si ogledali veličastno cerkev, pravo zakladnico umetnin in spominkov, in zanimiv muzej. Tudi tu smo bili edini posetniki. Škoda, da mi ni bilo možno priti sem o proščenju, ko se zbirajo romarji z vseh strani in slov njih krasne narodne noše. Vrnili smo se po cesti v Uh. Hradište.

Zaradi obolenja otrok in kasnega vojaškega dovoljenja smo se šele v začetku septembra odpeljali v domovino na dopust. V rodbinskem krogu in med znanci so nam v Ljubljani potekle prijetne ure in morali smo se vrniti.

Moja najmlajša sestra je redovnica-uršulinka v Sibiu (nem. Herrmannstadt, madž. Nagy Szeben) na takratnem Sedmograškem, sedaj v Romuniji. Ko so Romuni napovedali Avstriji vojno, so pred zavzetjem mesta bežale redovnice v Bratislavo. Dolgotrajno potovanje v nepokritih tovornih vagonih je bilo zelo naporno.

V zavod smo dobili tudi duhovnika don Pietra Mozetiča iz Gorice. Prej je oskrboval dušebrižnosti češki zavodni duhovnik Pavlik, prijazen učen mož, ki je po razsulu ostal škof češke narodne cerkve, za italijanske naše sestre usmiljenke pa neki profesor, vešč italijanščine. A to jim ni zadostovalo. Zaprošile so, naj se jim dodeli laški duhovnik in res je deželni odbor goriški ustregel tej želji in izposloval, da je dobil duhovnik v zavodu stanovanje ter brezplačno hrano razrednikov, njegova »Perpetua« pa plačo in prehrano bolniške strežnice. Ker je poleg tega dobival še svojo prejšnjo duhovniško plačo in so mu pošiljali še denar za maše, je s svojo premestitvijo zadel pravo terno. Nam nasproti goriški deželni odbor nikakor ni bil tako radodaren. Po dogovoru nam je moravski deželni odbor plačeval sekundarsko (!) mezdo, goriški deželni odbor pa dodal le razliko k poprejšnjim prejemkom, brez vsake druge doklade ali nagrade, dasi bi to bilo pravično glede na draginjo in na službovanje v drugi deželi — in dasi so to dobivali drugi uradniki. A še več! Ker zaradi svojih naravnih stanovanj v Gorici nismo prejimali stanovanjskih doklad, nam teh tudi sedaj ni hotel nakazati, češ da imamo itak zasilna stanovanja. Odloč-

no smo se uprli ter izjavili, da se ta stanovanja nikakor ne morejo primerjati z onimi, do katerih imamo pravico, niti po velikosti, niti po ceni, da smo voljni plačati primerno stanarino deželnemu odboru, zahtevamo pa izplačanje nam pristojne stanarine. Zmagali smo končno vendarle. Moravski deželni odbor pa je bil toliko obziren, da nikakor ni hotel od nas prejemati kake odškodnine za naša bivališča.

Z don Pietrom smo postali prav dobri prijatelji. Ne tako naše redovnice. Kmalu so nastale razprtije. Prednica se je podala, (vzela je s seboj hčer našega upravitelja kot tolmačico, ker sama ni znala nemški) k nadškofu kardinalu v Olomuc ter tožila don Pietra, a kardinal jo je zavrnil na goriškega nadškofa. Pisala je torej temu obtožnico v Stično, kjer je bival, a on ji je zopet odgovoril, da so zdaj v olomuški škofiji, kjer nima prava odločati o stvari — in tako se je vse razblinilo v nič. Sestre so bojkotirale don Pietra, niti k njegovi maši niso hotele hoditi in si poiskale zopet prejšnjega spovednika. Don Pietro pa je bil vesel in zadovoljen, da se jih je znebil. Ker so prišle kmalu nato uršulinke iz Gorice in neke laške institutke iz Tirolskega v Kromeriž, je našel pri teh opravila.

D A L J E

NAJHUJŠI STRUP

Strup je, kakor znano, precej relativen pojem. Kuhinjsko sol, ki jo uporabljamo v vsakem gospodinjstvu, uporabljajo v mnogih vzhodnih deželah kot samomorilni strup. Treba se je je salo v velikih množinah »najestiti«. Osebe, ki so se privadile pogostega zauživanja majhnih količin kalcijnega strupa, prenesejo doze, ki bi vsako drugo osebo spravile pod rušo. Spominimo se samo na uživalce arzenika ali na ljudi, ki uživajo mamila, morfij, kokain i. pod.

Strupene kače proizvajajo v svojih pripravah za strup otrove, ki učinkujejo smrtno, če pridejo v majhnih količinah v krvni obtok ljudi ali živali. Ti strupi po svoji učinkovitosti bistveno prekašajo splošno znano prusko kislino. Ti kačji strupi, posebno pa strupi kolubrid, med katere spadata indijska naočarka, egiptska kobra itd., vsebujejo poleg drugega snovi, ki mrtvičijo živce, zlasti pa omrtvičijo dihalno središče v človeških možganih. Smrt nastopi tedaj zavoljo zadušitve. Že silno neznatna količina posušenega strupa kobre, količina, ki tehta komaj

8 do 16 milijontink grama, zadostuje, da ubiješ miš, ki tehta 16 gramov.

Dr. F. Michel iz Göttingena je izločil takšen »nevrotoksin« iz strupa neke južnoafriške kobre. Pridobil ga je menda v najčistejši obliki in to snov moramo smatrati za najbolj strupeno izmed vseh, kar jih poznamo. Podrobnejša preiskava je pokazala, da je ta izločina petkrat bolj strupena od čiste izločnine kačjega strupnega aparata. Cenijo, da zadostuje tisočinka grama tega strupa, da ubije človeka. Z 1 g bi bilo mogoče ubiti 500.000 miši. Kemično je novi strup soroden beljakovinom in vsebuje »mnogo« žvepla. To žveplo je po vsej priliki v temni zvezi s strupenostjo te snovi. Natancnejša raziskava kačjih strupov je zelo važna, kajti v zadnjih časih so ugotovili, da so ti strupi dobra lečila.

15 METROV LETNIH PADAVIN

Najzadnejši otok Havajske skupine je Kauai, in gora Vaialeale, ki se dviga 1738 m visoko nad njim, slovi po tem, da ima najobilnejše padavine na svetu. Na zapadnem pobočju skoraj neprestano dežuje in znašajo letne padavine 1100 do 1500 cm na leto.

O GALOŠAH IN DRUGIH PROIZVODIH IZ KAVČUKA

Se pred sto leti je bil kavčuk v Evropi kuriozitet, za katero ni bilo prave porabe. Samo kemiki so rabili gumijeve zamaške in obročke kot tesnila pri delu z jedkimi tekočinami. Uporabnost tega materiala je prišla tod do popolne veljave in znamenitemu kemiku Priestleyu se je počasi posrečilo pripraviti kavčuku mesto tudi v drugih tehničnih panogah. Opazil je, kakor se je učen izrazil, da ima kavčuk lastnost izbrisati pisavo s svinčnikom. Tako je bila odkrita radirka in v tej obliki so počasi spoznali kavčuk najširši sloji.

Stari rod se bo morda še spomnil, da se je nekoč radiralo s sirovim gumijem. Tiste radirke so bile pri takratnih šolarjih na vso moč priljubljene. Sirovi gumi je imel namreč za mladino dragoceno lastnost, da se je pretvoril v plastično maso, če si ga dobro prežvečil. Priestley bi tu spet učen pripomnil, »da je postal sirovi gumi pod vplivom fermentov sline plastičen in adherenten«. Znanstvena definicija je bila za žvečitelje seveda postranskega pomena. Valjali so ga po ustih, dokler ni pikal na papirju. V tem stanju je bil goden. To je bila prva oblika žvečilnega gumija, moška oblika, ki se ne more primerjati z današnjimi parfumiranimi, bonbončki, ki se prodajajo pod imenom žvečilnega gumija. Včasih je bila potrebna za žvečenje železna vztrajnost. Štiri in dvajset ur je trajalo, preden je bil »čik« mehak. Pa so ga vmes moške odlagali in prekladali iz kota v kot, pa ga zmerom spet jemali med kočnjake. Okusna ta reč gotovo ni bila in kjer so bili za čistočo zavzeti ljudje, ni manjkalo preprirov zaradi te razvade.

Ko je bil gumi temeljito prežvečen, so imeli navado, da so ga z oslinjenim svinčnikom ali peresnikom razvaljali na mizi kakor testo, in izoblikovali iz njega kroglico z mehurčkom zraka v sredini. Če si to kroglico močno stisnil, se je z zamolklim pokom razpočila, kar je bilo ko nalašč za draženje natakne-nih sosedov, ker ni bilo mogoče reči od kod je pok prišel. Pokalni gumi si je pridobil zaradi te dobre lastnosti prav posebno popularnost.

Dočim si je mladina prizadevala spraviti gumi z žvečenjem iz elastičnega v plastično stanje, je pa njih očete zani-

mal baš nasprotni problem, kako ohraniti kavčuku trajno prožnost.

Sirovi gumi je bil sam po sebi prav porabna snov, imel je pa neprijetno lastnost, da je postal po zimi krhek in lomljiv, poleti pa lepek in mazast. Ta nedostatek je bilo treba na vsak način odpraviti, če naj bi bil kavčuk enakovreden vrstnik drugih tehničnih materialov. To težko nalogo je rešil Američan Goodiear - oče industrije kavčuka, ki je našel postopek, po katerem se napravi kavčuk neodvisen od menjavanja temperature v normalnih mejah.

Goodiear je v štiridesetih letih minulega stoletja izdeloval galoše, to se pravi gumijeve čevlje, ki pa so bili — nepri- stranosti na ljubo povedano — znani že Indijancem. Goodiearove galoše so bile spočetka strašno nepopolne. V vročini so se kar razlezele, dočim so pozimi pokale liki ožgano usnje. Podjetni Američan je poskušal na levo in desno, pri-mešal je sirovemu kavčuku zdaj to zdaj ono snov, pa vse zaman. Zdaj ko so gumijevi izdelki čisto vsakdanje reči, si ljudje niti misliti ne moremo, kakšne preglavice je delal Goodiearu ta material. Šele ko je prišel na srečno misel, pridejati kavčuku nekaj žvepla in mešanico segreti, je ostal kavčuk trajen in držal obliko pri normalnih temperatu-rah.

Ta važna izpopolnitev kavčuka se mu je posrečila baje prav po naključju, kar se večkrat rado pripeti, tik preden vrže človek puško v koruzo. Brez žvepla in vročine dandanašnji ne bi bilo ne galoš, ne avtomobilov, ne nešteti drugih gumijastih predmetov. In ker sta žveplo in vročina simbola pekl, so dali pre-pariranju kavčuka s temi snovmi ime vulkaniziranje, označba, ki na splošno velja za toplotno predeleovanje kavčuka.

Laik pride v stik z vulkaniziranjem, kadar nese popraviti gumijeve čevlje ali pa pnevmatiko svojega kolesa ali avto-mobila. Zračnice si vsak kolesar na-vadno sam zakrpa. Na počeno ali pre-drto mesto prilepi gumijevo zaplato z gumijevo raztopino. Za močna platišča pa to ne zadostuje, marveč se mora za-plata vulkanizirati na poškodovano me-sto, to se pravi oba dela se morata pod pritiskom in segretjem »zvariti« med seboj. To delo izvršujejo posebne de-lavnice, ki imajo za to na razpologo pri-

merno izoblikovana grelna železa.

Vulkaniziranje je že tako izpopolnjevano, da se dado posamezni gumijasti predmeti skoraj neomejeno dolgo popravljati. Kakor čevljar lahko prenove že pošteno obnošene čevlje, tako se lahko z vulkaniziranjem obnovi izrabljeni material galoš, pnevmatike in drugega,

ne da bi bile popravljene reči količkej slabše od novih.

Najvažnejša pri vulkaniziranju je pravilna temperatura. Za segrevanje je poprej služila skoraj izključno samo para. V najnovejšem času pa je tudi pri vulkaniziranju začela vse stare načine izpodrivati vsemogočna elektrika. —nj

MRAVLJE — NAJPAMETNEJŠE ŽIVALI

Ce nekateri naravoslovci izražajo mnenje, da bi po človeku mravlje prevzele vlado na zemlji, tedaj tega ne smemo smatrati samo za šalo. To naziranje sledi iz dejstva, da predstavljajo mravlje že sedaj »kulturno ljudstvo«, čigar razboritost in mnogostranost lahko mirno občudujemo.

Kakor znano uganjajo mravlje pravo poljedelstvo in živinorejo. »Živino«, in to so pred vsem listne uši, ki jih mravlje z otipavanjem »molzejo«, je treba preskrbovati in ščititi pred sovražnimi napadi. Mlado živino je treba poganjati na pripravno pašo, kakor zahteva tudi skrb za lastni zarod mnogo dela in pozornosti. Ličinke je treba pitati in bube negovati s čistostjo. Če so tla vlažna, jih morajo mravlje prenašati na sonce, da se posuše, v suši jih pa nosijo v globlje dele mravljišča. Poljedelstvo oziroma gojitev gob, ki jo počenjajo na umetno pripravljenih tleh, zahteva istotako smotrnega dela.

Naravoslovci, ki so se do podrobnosti bavili s proučevanjem mravljijskih ljudstev, so ugotovili, da uporabljajo ta kot občevalno sredstvo neko govorico z znaki. Sem spadajo najrazličnejši gibi telesa in udov, prav tako medsebojno otipavanje in suvanje. Tudi svarične znake imajo mravlje v svojem »jeziku«. Če mravlja zapazi nevarnost, steče razburjeno in z odprtimi čeljustmi naokrog in prenese svojo razburjenost na vse rojakinje, ki jih sreča. Del mravelj pohiti potem iz gnezda, da zavrne sovražnika, druge pa spravijo zarod in živilske zaloge na varno. Vsaka stori svojo dolžnost in pripomore k redu ter varnosti v domači državi.

Raziskovalec globokega morja Beebe je opazoval nekoč v Afriki vojsko mnogih milijonov potujočih mravelj. Na obeh straneh vojske so bile »delavke«, ki so vlekli vsakdanji plen — to so bili po največ pobiti škorpioni. »Vojaki« so skrbeli za red. Kdor ni ubogal, je dobil od njihovih ostrih in trdih čeljusti takoj majhen »spominček«. Če je kakšna mlaka zastavila pot, so največje mravlje stvorile neko vrsto živega mostu na ta način, da so se zagrizle druga v drugo v dolge trake. Na teh trakah je potem vsa ostala

množica brez nevarnosti prečkala mlako.

Ce je morala neka mravlja vleči pretežko breme, so ji prišle takoj druge na pomoč. Čim je kakšna nezgoda delavko poškodovala, je morala ostati pri velikem tropu pohabjenk. Naj je bila prej še tako sposobna, sedaj ni imela nobene vrednosti več in pustili so jo tam ležati, kjer je ležala. Če so se pohabjenke hotele pomešati med druge, so jih vojaki pognali nazaj.

Mravlje imajo, kakor znano, velik organizacijski talent kot graditeljice cest. To dokazujejo ozke prometne zveze med suhimi smrekovimi iglami, ki vežejo mravljišče z lovišči, delovnimi prostori, grobišči in drugimi kraji, ki jih mravlje obiskujejo. Čeprav so te večinoma podzemeljske prometne zveze razporedene v široko mrežo, ne križajo nikjer ceste druge mraveljske države. Kajti gorje mravlji, ki bi zašla v območje tuje naselbine — tudi v temnem mravljišču bi jo po tujem duhu takoj spoznali in brez usmiljenja umorili.

Kjer bivata dve mraveljski ljudstvi drugo blizu drugega, se dogajajo neredko sovražni spopadi. Opazovali so, da se mravlje sistematično pripravljajo na vojno. Dohode do svojih gnezd utrjujejo z zemeljskimi utrdbami, skozi ruše gradijo »strategične« ceste in žlebe, ki so tam okoli, premostujejo z umetnimi mostovi.

Ce vojna res nastane, tedaj je to vojna, ki ne pozna milosti. Po bitkah so bojišča z odtrganimi in odgriznjenimi mraveljskimi glavami neredko naravnost posuta. Velik je pogum, s katerim napadalke naskakujejo tuje mravljišče, pobijajo branilke in odnašajo množice tujih bub v svoja domovanja. Tam vzredijo bube potem v delavke in te delavke se kot sužnje tudi brez vsakega odpora uvrščajo v suženjsko armado svojih gospodarjev.

kj.

PLIMA IN OSEKA I. KOSTIAL

Splošno so znane Prešernove besede v »Novi pisariji« (v II. zvezku »Cebelice«, l. 1831.), da »Srbi turčujejo, Rusi tatarijo, Poljaki francozujejo in Čehi nemškujejo«, to se pravi, da ima srbohrvaščina precej osmanskih, ruščina tatarskih, poljščina francoskih in češčina nemških besed. Isto misel je izrazil dr. Jakob Zupan v pesmi »Kranjec dolžen hrovatenja« (v istem zv. Cebelice) z besedami:

»Le kar Serbam pokvarili
Turki, Moskvicam Tatar,
Sisku Mažarji »kalili.
Nad Bregano tuja stvar«.

t. j.: Slovenci naj ne jemljejo iz srbsčine turskih, iz ruščine tatarskih, iz hrvaščine madžarskih besed, ampak le pristno slovanske.

Ker se pa niso vsi pisatelji ravnali po Zupanovem svarilu, je zašlo v knjižno slovenščino dosti osmanskih, madžarskih, novogrških, nemških in laških besed iz drugih slovanskih jezikov, ker so imeli izposojevalci te besede za pristno slovanske. Naj navedem peščico primerov:

Iz slovanskih (ruskih, čeških, srbohrv.) slovarjev smo prevzeli turške besede: budalo, boja, baker, čifut, kalup, top, žep i. dr.; madžarske: kip, hasen, kočijaž, lopov, tolovaj, baržun (baršun), soba, orjaški; grške: livada, gumb, komad; nemške: rula, žula, probk-ovina; laško: siguren itd. — Tako smo dobili tudi izraza plima in oseka.

Do leta 1860 so se rabili za lat. accessus (nemški Flut) izrazi, izvedeni iz glagolov teči, rasti in stopiti: natok, priteka, pritok, narast, nastop; za lat. recessus (nemški Ebbe) pa odteka, odtok in dostop.

Sele Cigale je navedel v svojem nemško-slov. besednjaku l. 1860. poleg omenjenih domačih besed tudi izraze oseka in oseka za odtok in plem* (s pristavkom: »srbski plima«) za pritok.

Ce mu že niso zadostovali slovenski izrazi, bi bil lahko našel v ruskih slovarjih priliv in otliv, v čeških přiliv in odliv, v poljskih przypliw in odpływ. Pri iskanju v srbohrvaških slovarjih se mu je pripetila (kakor pri stotinah drugih besed) nezgoda, da je pobral iz njih italijanski in grški izraz, meneč, da sta srbohrvaška.

Sicer je Miklošič (Etymol. Wörterbuch, str. 291.) izvajal sh. besedo oseka iz stsl. osękoti = teči (od korena senk), oz. iz zloženke osękoti = usehniti, usihati, (Lex. palaeoslov. str. 526.); toda na str. 227. priznava, da mu izvor srbohrv. besede osjeka (= Ebbe) ni znan.

Dr. P. Skok je izrekel v knjigi »Naša

pomorska i ribarska terminologija« l. 1933. na str. 22. domnevo, da je sh. oseka(a) iz lat. abscessus = odstop, odstopanje, umik z metatezo soglasnikov: oseka(a) iz okes(a). Ali na str. 127. je to domnevo preklinal in popravil češ da je iz lat. assiccare = posušiti ali iz it. asseccare. (Skoku menda ni bilo znano, da je dr. K. Strekelj v slovanskem seminarju graške univerze med l. 1897. in 1899. razlagal sh. oseka iz italijanskega samostainika secca = plitvina ali iz it. al secco ali a secco = na suhem, na suho.)

Tudi sh. besedo plima so dolgo imeli za pristno slovansko, meneč, da je izvedena z obrazilom — ma iz glagola plyti = pluti, sorodnega s plavati, ploviti, češki plynouti, sh. pliti, plinuti, plivati (d iz y). Miklošič piše (Etym. Wörterb., str. 250.): »Sh. plima... mislilo bi se na grško plyma, ali to pomeni pomije«. — Skok pa razlaga v navedeni knjigi na str. 21. sh. plima kot tujko iz gršk. pleme, po bizantinski in novogrški izgovorjavi plimi = naraščanje vode, poplava. (Ta grška beseda je prešla tudi v nekatera italijanska narečja v Abrucih in v južni Italiji v nekoliko drugačnem pomenu: prenapolnjen želodec.)

Nismo torej dobro pogodili, ko smo namesto slovanskih izrazov odliv (odtok, odstop) in priliv (pritok) vzeli iz srbohrvaščine grško plimo in italijansko oseka.

FRONTARSKI LISTI

V lepi knjigi »Dobrovoljci-kladivarji Jugoslavije«, za katero se pripravlja gradivo drugemu zvezku, najdeš nekaj besed o časopisih, kakršne so vojaki med svetovno vojno izdajali za moštvo. Sličen pojav moramo zaznamovati v španski državljanski moriji. Samo vladne čete štejejo nič manj ko 150 glasil, od teh jih pripada 92 osrednji vojski. Najstarejša publikacija, Naprej, je ustanovljena 4. 8. 1936. v Mangadovi koloni. Spočetka so jo šapirografirali, zdaj ima tiskarno na kamionu. Ko so se v letošnjem februarju milice umaknile rednim četam, je nekaj organov zamrlo, drugi so se pretvorili v glasila poedinih vojaških enot. Sedaj imajo armadni zbori, divizije, brigade, celo mnogi bataljoni lastni časnik. Po teh enotah imajo tudi svoje naslove, včas pa so ohranili nadpise iz milične dobe: Jeklo. Rdeče kroglo, Oktober. Ta ali oni se je pokrstil z imenitnim geslom: Ne prodro (No pasarán, kar je hkrati naslov optimističnemu spisu Sinclaira Lewisa), ali pa: Mi prodremo, itd. Poverjeniki v vojski imajo sedaj nalogo, urejati te novine. Seveda se pripeti, da prepustijo posel bolj poklicanim vojakom, ki so poleg odgovornosti Frontna poročila se delé brezplačno. Da morejo izhajati, se obračajo na velikodušnost vojaščine, na prostovoljne prispevke. Nekoliko jim nakazuje komisar iz fonda za propagando. Samo dva — Prednja straža in Borčev glas — prejmeta uradno podporo. NK

* Beseda plem je kmalu izginila; nadomestila jo je plima.

ŠE O SLOVENSKIH MASARYKIANAH

Bibliografijo slovenskih masarykian sestavljamo primeroma že dolgo dobo, toda zdi se, da še vedno s premalo vidnimi rezultati. Da se pri tako obsežnem gradivu ne da doseči kar preko noči tiste zaželjene popolnosti, je umljivo, vendar sem mnenja, da bi se od l. 1927, ko je pod uredništvom dr. Drag. Prohaske izšel v znanem Masarykovem Zborniku prvi seznam zadnje slovenske literature, dalo danes vendarle več povedati, kaj vse je v slovenski besedi zagledalo beli dan o prvem prezidentu CSR.

Že sam Prohaskov seznam — borih devet slovenskih naslovov! — je bil tako pomanjkljiv, da bi Zbornik notranje samo pridobil, če bi vsaj slovenska, ako že ne tudi ostala jugoslovanska bibliografija popolnoma izpadli iz knjige. Sicer je imel ta svoječasni nedostatek to dobro posledico, da je bil slovenski del še isto leto po dr. Lahu v »Ljubljanskem Zvonu« (1927, 635—6) znatno izpopolnjen, in da so bile s temi izpopolnitvami, četudi na drugem mestu, vidno izdelane mnoge slovenske bibliografske vrzeli Masarykovega Zbornika. »Ako pride kdaj do druge izdaje tega Zbornika«, je zaključil dr. Lah svoje poročilo, »potem se morajo odstavki glede Slovencev popraviti v naznačenem smislu«. S temi besedami je meril zlasti na oba Prohaskova sestavka, od katerih mu je bil prvi (»Utjecaj T. G. Masaryka na modernu jugoslovansku kulturo«) potreben »dopolnila in popravila, ker je v tem pogledu ali netočen ali površen«. Drugi (»Slovenačka bibliografija o Masaryku«) po smislu besedila pa več nego skromen.

Tako je odtedaj preteklo že dobro desetletje. Do nove izdaje Masarykovega Zbornika doslej ni prišlo, pač pa je praška »Československo-jugoslovanska revue« v svoji 5.—6. letošnji številki priobčila nov seznam slovenskih del o Masaryku pod naslovom »Masarykiana v slovenščini«, sestavljen asistent Zd. Bizjak. Novi seznam pomenja korak naprej, ima pa žal to senčno stran, da ne upošteva zadostno v Lahovi kritiki omenjenih »popravljen in dopolnjen«. Sestavljalec je izpustil — hote ali nehoče — ne vem — nad 10 od dr. Laha citiranih naslovov, med njimi po nekaj Krivčevih Lončarjevih in Zmajčevih prispevkov.

Je pa Bizjakova bibliografija tudi drugače precej nepopolna. Zato pritrjujem v vsem obsegu nedavno izraženemu mnenju, da bi nam točen seznam vseh slovenskih del o Masaryku mogla dati samo izčrpnjša bibliografija, to se pravi taka ki bi poleg revij upoštevala tudi naše dnevno časopisje kjer so te vesti o Masaryku objavljale skoraj gotovo prej, prav gotovo pa pogostejše nego v revijah samih. K tako izbrani literaturi bi bilo pritegniti gotova periodična knjižna izdavanja, nato pa skrbno preiskati ne samo dobo 1880—1897, temveč

tudi čas pred njo, vsekakor nazaj do leta 1882, ko je nastopil Masaryk svoje veliko in za ves slovenski svet tako zaslužno poslanstvo na češki univerzi v Pragi. Prepričan sem, da bi takle trud ne mogel ostati brezuspešen.

Za to mojo trditev samo nekaj dokaznih primerov! Po Bizjakovi bibliografiji bi segal prvi naš revijski glas o Masaryku kvečjemu nazaj v leto 1889, ko je Podgornikov takrat še v Ljubljani izhajajoči »Slovanski svet« priobčil kratko poročilo o Masarykovi knjigi »Slovanské studie«. Ta navedba pa ne drži in potrebuje korekture toliko glede letnice, kolikor glede naslova revije same, v kateri naj bi izšla prva vest o Masaryku med Slovenci. »Ljubljanski Zvon« je že l. 1883, torej kmalu po Masarykovem prihodu na češko univerzo, prinesel na zadnji strani svoje septembrske številke (str. 608) izpod peresa K. Štrekija, takrat še študenta na dunajski univerzi, notico o Masaryku: »S početkom septembra je počel izhajati v Pragi nov znanstven časopis v založbi J. Otta; imenuje se »Athenaeum«. Glavno redakcijo je prevzel znani vseučiliški profesor Masaryk«. V naslednjem letniku »Lj. Zvon« beleži Štrekelj dr. Masaryka še dvakrat: prvič na strani 190, ko poroča o lepen. napredku »Athenaeuma« in ko ob navedbi vsebine njegove 5. številke poleg ocene Babnikovih »Sledov slovenskega prava« in ostalih prispevkov omenja i Masarykovo poročilo o Miklošičevi knjigi »Subjektlose Sätze«; drugič na strani 256, kjer navaja Masaryka med so-trudniki novoustanovljenega »Sborniku historického«, glasila českých zgodovinarjev.

Torej ne leta 1895 kakor stoji v Bizjakovi bibliografiji slovenskih masarykian, temveč celih 12 let prej t. j. že l. 1883 se prvič pojavlja v »Lj. Zvonu« in morda tudi prvič med Slovenci — seveda zunaj okvirja dnevnega časopisja — ime T. G. Masaryka, ki je pa po letu 1884 izginilo iz predalov vodilne slovenske revije in se zopet pojavilo l. 1895, kar beleži Zd. Bizjak pod zaporedno št. 6 ob Murkovem referatu Masarykove »České otázky«.

Prof. Masaryka omenja nadalje Fr. Leviec v svojim »tolmačue« drugega zvezka Levstikovih zbranih spisov (iz l. 1891, str. 390), ko podaja daljše poročilo o zmago-slavnem boju, ki ga je bil Masaryk izval v »Athenaeumu« leta 1886 zoper pristnost Kraljedvorskega rokopisa. — Poslanca Masaryka navaja pogostoma »Slovanski svet« v svojih političnih člankih in beležkah, tako l. 1892, ko nastopa Masaryk v avstrijskem parlamentu proti brošuri nekega profesorja na dunajskem Terezijanišču, pomenčenega Čeha, ki je priporočal vladi germanizacijo avstrijskih Slovanov (str. 329); ko se v istem parlamentu izjavlja za češko državno pravo in so od nemške strani grmeli nanj očitki veleizdaje (str. 343); ali l. 1893, ko nastopa na velikem političnem shodu v Benu proti proslavljenemu »dunaj-

FOTOAMATER

Portreti z enim samim svetilom

skim punktacijam, s katerimi je namerala avstr. vlada razdeliti Češko v gotova okrožja in tako potisniti češki narod pod nemško kopito (str. 116); ko so madžarske oblasti prepovedale slavnosti Kollárjeve rojstne stoletnice v Mošovcih na Slovaškem, kjer je bil izvršen napad na Masaryka in njegovo obitelj (str. 296); ko je Masaryk ob tej prepovedi pozival slovaško ljudstvo v smislu Kollárjevih idej na še vztrajnejšo delo, nakar so ga z oboroženo silo izgnali iz rojstnega mesta velikega češkoslovaškega genija (str. 302). Itd., itd.

Bilo bi torej treba samo brskati po naši tiskani besedi, pa bi se našlo marsikatero kleno zrno, da bi se mogla slovenska masarykiana vsaj malo približati tisti popolnosti, ki si jo vsi zamišljamo, četudi bi takole delo zahtevalo nemalo časa in truda. Bilo bi pa zelo in nujno potrebno, ker se že slišijo glasovi, da se pripravlja obširnejša bibliografija vseh jugoslovanskih masarykian, za katero bi želeli, da bi vsaj slovenski del čim častnejše odrezal.

Ne da bi hotel — po Lahovo povedano — reflektirati na popolnost, podajam v naslednjem še nekaj zadevne literature, ki mi je slučajno pri rokah, a jo tudi pogrešam v Bizjakovem seznamu.

1. Slovanski svet: T. G. Masaryk, O reformě právnických studií. 1892, str. 40.

2. Věda: R. Krivíc. K vedětelníci dr. Fr. Drtine. 1911, str. 486. — B. Vošnjak, Česká politika. 1912, str. 88. — Dr. O. Stehlik, Karel Havlíček-Borovský o Slovanech. 1913, str. 256.

3. Naš rod: Masarykove besede otrokom. 1933/34. — Petnajstletnica češkoslovaške republike. 1933/34. — Prvi življenjski jubilej T. G. Masaryka v pokoju. 1935/36.

4. Zvonček: Dr. Iv. Lah, Tomáš G. Masaryk (s sliko). 1922. — Dr. Iv. Lah, Ko je Havlíček Masaryk? še mlad (s sliko). 1929/30.

5. Popotnik: Dr. Iv. Lah, J. A. Komenský. 1921. — František Drtina. 1921. — A. Žerjav, Masarykov teden v naši šoli. 1929/30. — Misi in besede Masarykove. 1931/32. — Masaryk za otroke. 1933/34. — Prezident Tomáš G. Masaryk (s sliko). 1937/38.

6. Pedagoški Zbornik: Dr. K. Ozvald, T. G. Masaryk. 1930. — Masarykova pot in zapuščina. Govor prezidenta E. Beneša nad krsto prezidenta Osvoboditelja. 1937.

Zadnje imenovani spis je izdala poleg Slovenske šolske matice tudi Češkoslovaško-jugoslovenska liga v Pragi v jako ličn. s slikami opremljeni brošuri pod naslovom: »Masarykova pot in oporoka, govor predsednika češkoslovaške republike dr. Edvarda Beneša ob rakvi predsednika Osvoboditelja Tomáša G. Masaryka dne 21. septembra 1937.« Torej istočasno kar dva slovenska prevoda iste vsebine! Prvega je oskrbel prof. dr. K. Ozvald, drugega, kakor posnemam iz kratke beleške na str. 181 letošnje »Československo-jugoslovanske revije«, dr. O. Berkopee v Pragi.

Ravil Plešničar

delajo marsikateremu amaterju preglavice. Naj prihaja svetloba enostransko od okna ali pa iz žarometnice, vedno dobimo jarko osvetljeno in na drugi strani temnejšo senčno partijo. Razsvetlitev te senčne partije z belim blagom ali papirjem ne zadostuje vedno, tem bolj, če potrebujemo za to tretjo osebo, ki nam naj to razsvetli drži. Potrebno je zato, da si omislimo nekaj stalnega. Vzemimo star okvir ali pa ga sestavimo iz nekoliko letev sami in napnemo nanj papir ali lepenco. Na to podlago prilepimo ali pribijemo staniolni papir. Kot lepilo je pripraven zlasti tako zvani cementni lep. Občutljivi staniolni papir zavarujemo s celofanom. Okvir postavimo na stojalo tako, da ga bomo lahko obračali na vse strani. S tem dobimo refleksno steno, ki učinkuje dovolj močno, da nam druge žarnice ni treba. Če hočemo močni refleksni učinek oslabiti, okvir samo malo obrnemo.

Vnanje posnetke z velikimi svetlobnimi kontrasti

obvladamo v primernem vremenu lahko tudi na sledeči način, ki ga navaja zadnja številka »Foto-Beobachterja«: Počakamo na trenutek, ko se sonce skriva za oblak in eksponiramo motiv, ki sedaj nima mnogo kontrastov. Potem počakamo, da se sonce spet prikaže in osvetlimo še enkrat, toda kratko glede na svetlobo. Ta način je uporaben posebno za arhitekture, posnetke proti svetlobi in gozdne notranjščine. Pogoji je zanesljivo stojalo in včasih nekaj — potrpljenja.

Poškodovane emajlne skodele popravimo tako-le: mesta, kjer se je emajl odluščil, odrgnemo najprvo s petrolejem ali vazelinom, rjo odstranimo s finim smirkovim papirjem. Potem pomešamo 10 gr damarjeve smole v finem prašku in 10 gr kopala v 10 gr beneškega terpentina, med mešanjem prilijemo toliko alkohola, da nastane debela kaša. Končno dodamo 10 gr cinkovega belila in maso previdno segrejemo, da alkohol izpuhti. Ko se masa shladi, jo namažemo na poškodovana mesta čim bolj gladko. V nekoliko dneh se masa popolnoma strdi.

V povečalnikih

načelno ne bi smeli uporabljati navadnih steklenih plošč, temveč plano paralelno brušena kristalna stekla. Ta so sicer nekaj dražja, zato pa ne škodujejo ostrini povečave.

Zadnja številka »Die Galerie« piše o snemanju v naravnih barvah z mehčalom sledeče:

»Takšne posnetke je treba dobro premisliti in sledijo drugim pravilom nego v črno-beli tehniki. Pri črno-beli sliki je

svetlobni rob okrog najsvetlejših delov motiva pač samo svetlejši in se prilagodeva tako brez nadaljnega slike. Pri barvni fotografiji pa ima svetli rob barvo tistega predmeta, ki jo izžareva. Tako je mehčalna obstret od sonca ožarjenih plavih las svetlo rumena. Tu je treba potem zelo paziti, da se rob, ki žari v sosedne dele, z njihovimi barvami ne združi v grdo barvno mešanico. Tako bi mogla rumena obstret plavih las pred temno modrim nebom povzročiti zelo nezaželeno zeleno barvo. Če sega pa ista obstret na pr. v temno sivino kakšnega zidu, tedaj to ne bo škodovalo kajti rumeno in sivo dajeta svetlo rumeno sivo in to se podredi zelo smiselno obema barvama, ki meji druga na drugo. Skrbeti je torej v glavnem za to, da bi svetle bujne barve žarele vedno le v precej nebuje tone, in ti so predvsem sivi v vseh mogočih različicah.

V isti številki te zelo bogate in res odlično opremljene revije nahajamo nadalje običajnih 20 celostranskih reprodukcij, strokovnjaške prispevke o snemanju umetelnega ognja, o fotomontaži, o uporabi električnih svetilmerov itd. Naši amaterji naj ne pozabijo, da preteče ta mesec veliki natečaj »Ideje in oblike«, ki ga je revija letos spet razpisala. Pogoje za ta natečaj dobite direktno od uredništva »Galerije«, Wien 6., Linke Wienzele 48-52, ali pa od fotoklubov v Ljubljani, Mariboru in drugih.

Praški vsesokolski zlet v fotografiji

Septembrska številka »Fotografickega Obzora«, glasila zveze češkoslovaških fotoamaterskih klubov, priobčuje med svojimi odličnimi celostranskimi umetniškimi prilogi osem reportažnih posnetkov z velikega zbora slovanske telesne sile in lepote. Avtorji teh posnetkov so mojstri češkoslovaške fotografije, kakor Jaroslav Krupka, Karel Jičínsky, Jan Starek in drugi, ki smo jih mogli deloma občudovati na pravkar minuli veliki mednarodni razstavi v Ljubljani in ki se predstavljajo ravnokar na prvi mednarodni razstavi v Mariboru. Številka obsega razen temeljitih člankov v glavnem delu tudi preoblično vsakovrstnega drobila, ki mora zanimati vsakega naprednega amaterja. Baš v času, ko preživlja bratska država najtežje trenutke svojega obstoja, bi bilo potrebno, da bi naš amaterski svet posvetil svoje zanimanje delovanju njenega fotoamaterskega gibanja. »Fotografický Obzor« pa je najboljši posredovalec, da se s tem gibanjem, njegovimi smotri in uspehi seznanimo. Revijo si naročite na naslov: Praha II., Opatovická 3.

IZ FILMSKEGA SVETA

Duh kina

»Čiste umetniki so dolgo po strani gledali kinematograf. Razgibani pragoni, padanje po stopnicah, štrbunkanje v ametišnico, mazanje obrazov s tortami, vse to se jim je zdelo nizka bira in baža.

Toda za tem prvim jecljanjem je poteklo dokaj svetlobe iz žarometov... in nadarjenci bodo nemara poslej hodili v temne dvorane iskat izbranih čustev!

Kajpada je težko prinesiti na svet »nov drget«, saj pod soncem ni nič novega. Vendar vse se da prenoviti in kino zdaj premalaja fantastiko.

Umotvor, pravijo, je beg iz resničnosti, umik v začarano carstvo. A kdo bo danes pisal pravilice o vilah! Še otroci bi skomizgali z ramami in zahtevali »doživetje«. Duh nekaterih narodov, na pr. latinskih, se upira »nadprirodnemu«: treba mu je točnih in trdnih dejstev. Francoz M. Barrès je pred svojo smrtjo še (1923) želel, da bi se mladina vzgajala »in hymnis et canticis« — v hvalnicah in slavošpevih — rastejo pa danes med borznimi tečaji in statistikami! Pa naj si bodo duše še tako izžete od poslov, vedno še trepetá v njih osvit modre cvetke. Kdo bi bil to slutil? V Združenih državah se prebujá vilitstvo, otrdela že toliko časa. V deželi donebnic in tvornic, bruhajočih dim in saje, so šinili kvišku palčki in geotriji domišljije, da se ob njih odpočijejo utrujeni možgani evropskih siromakov.

Carovnik, ki od mrtvih obuja sinje carstvo, skoraj se mi je zapisalo carstvo, je Walt Disney, čigar žive risbe so popolnoma prenaredile ter opravile kino. Gledalci, ki se navdušujejo za Mikico (Mickey) in Neumna sozvočja (Silly Symphonies), so razumeli, koliko izvirnosti in svežine prinašajo te žive risbe v sodobno življenje.

Človek bi bil menil, da bo domiselica ugaljala samo za kratek trenutek. To bi bila zmota. Veliki uspeh »Sneguljke« (Blanche-Neige) v Parizu dokazuje moč kina... kadar je za kaj! V tem občinstvu poslovnjakov, postopačev, gospodinj bi le malo kdo brez dolgočasia čital Grimmove pravilice, toda kino jih očaruje. W. Disney je dal čudežnosti zopet državljansko pravico v sodobnem življenju. Ali je kaj slastnejšega ko Sneguljkin pobeg v hosto in njeno prebujenje med živalmi? Vse tekmuje v ljubeznivosti do princesice: verice, zajci, košute gredo v sprevedu za njo, med tem ko ptice prhutajo na vse grlo pojoč, da ji pokažejo pot.

Disneyeve umotvore prešinja ljubezen do prirode in pobratimlja med človekom in vsemi živimi bitji. Mlada kraljična razume takoj nemo govorico svojih četrveronožnih bratov in sestrá, sočustvuje s cvetkami.

W. Disney daje svojemu občinstvu zopet detinsko dušo: zlobna kneginja, čarodajno zrcalo, zastrupljeni napoj, prtilkavci, razbrzdane naravne sile, Vsa ta nadnaravnost se nam zdi naravna.

I D

S R E D S T V O Z O P E R P L A H O S T

Prizor se odigrava v »Café de Paris«, eni najelegantnejših londonskih restavracij.

Vstopi mlad človek in zahteva mizo. Plačilni natakar se opravičuje, češ da mu je ne more dati, ker so prav vse rezervirane.

»To ni noben odgovor«, pravi mladi mož in tako oblastno sede k neki mizi, da se mu celo »maitre d'hotel« ne upa uprati.

Natakar prinese jedilni list. Gost ga čita, potem z močnim glasom zakliče:

Saj nimate nič takšnega, kar bi mogel jesti!»

Nato se takoj dvigne in ves razkačen odide.

Osojbe restavracije je zelo iznenadeno. Še bolj pa se čudi, ko se naslednje dni isti prizor ponavlja, samo da je izzivalno in neotesano ponašajoča se oseba vsako pot druga.

Naposled se po dolgem času spet pojavijo prvi nezadovoljni in osorni gost, sede k mizi in — mirno naroči kosilo.

»Opravičiti se vam moram«, pravi nato plačilnemu natakarju. »Moj zdravnik-psihoanalitik pošilja svoje paciente v kakšno veliko restavracijo, kjer se morajo za prazen nič strašansko razburiti in si s tem učvrstiti zaupanje vase. Priznati moram, da me je to popolnoma ozdravilo moje boječnosti.« —in

SEKSPIROVA ISTOVETNOST

Ali se bo naposled razblistrila skrivnost o tem, kdo je prav za prav veliki angleški dramatik? Predstojnik Westminster-ske opatiije, poročajo, je namreč dovolil, da se odpre grob Edmunda Spencera. Zgodovinar W. Camden trdi, da so v rakev temu pokojniku položili več od, ki so jih njemu na čast napisali poglavitni pesniki one dobe in ki so šli za pogrebom. Nekateri duhovi menijo, da je moral biti Shakespeare poleg. Potemtakem bi morali najti kak njegov rokopis. Pristaši teze Shakespeare-Bacon mislijo brez dvoma, da rokopis z imenom Shakespeare poteka od lorda Bacona. Tako bi se rešilo vprašanje o dramaturgovi identičnosti.

N

KNJIGE IN REVIJE

Uredništvo je prejelo:

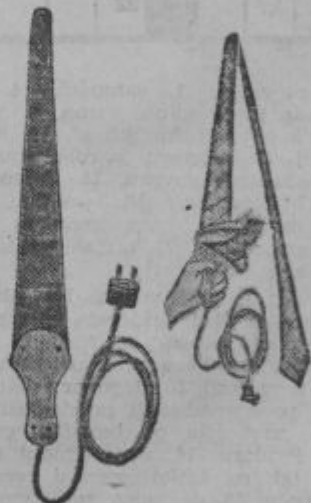
Planinski vestnik 1. ? (1938), št. 7—8. Na uvodnem mestu najnovejše številke Slovenskega planinskega društva je prikupno kramljanje dr. Božene Merljak o »Zajamnikih« (s sliko). Dr. Fr. Ogrin vodi prijatelje narave »Po selški dolini in obrobni gorah« (s sliko), »Vzhodno steno Mojstrovke« (s sliko) opisuje Evg. Lovšin, ki citira tudi opis gospe Copeland. Jo. Wester je prispeval »Zavinek na Risnjake« (s slikami), M. Riegel pa kratek opis velikonočne ture na Raduho.

V rubriki »Obzor in društvene vesti« sta lepa krologa Josipu Abramcu in Petruški iz peresa dr. J. Tominška. Številka vsebuje na koncu obširno Društveno izvestje SPD za l. 1937. »Planinski Vestnik« izhaja mesečno in stane za vse leto 50 din. Naroči se pri upravi: Osrednje Slovensko planinsko društvo v Ljubljani.

PRAKTIČNE NOVOTE

Da bo ovratnica vedno v redu

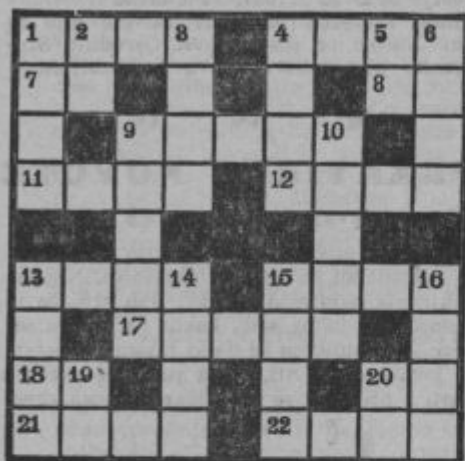
Da neki moški skrbi za svojo zunanost, je vidno tudi iz njegove ovratnice. Najelegantnejša ovratnica napravi slab vtis, če je pomečkana in ne sedi, kakor bi morala sedeti. Z likalnikom se dajo takšni nedostaki kmalu odpraviti, treba pa je le previdnosti z njim, da se ne prične zunanja stran

blaga svetiti, da se ne naznačijo živi na zgornji strani ali pa tudi notranja podloga. Samc, ki nima nikogar, da bi mu po potrebi hitro zlikal ovratnico in se sam ne razume na to, stori zato dobro, da seže po električnem likalniku za ovratnice. Malo zveze z vtičalno dozo in kovinski meč, ki ima obliko ovratnice, se v trenutku ogreje. Če damo ovratnico nekoliko trenutkov na ogreti likalni, tedaj se zlika, da je veselo, ne da bi nastale neprijetnosti, ki so v zvezi z navadnim likanjem. Likalnik za ovratnice potroši 140 W, tako da ne igrajo stroški za tok nobene vloge. Na potovanju ga bomo cenili tem bolj, ker je mogoče z njim zlikati tudi trakove in čipke ter obnoviti likalne gube na hlačnicah. Izdelujejo ga za tri napetosti, vendar se da uporabiti za vse napetosti. Dolg je 50 cm. težak 350 g in tako potne prtljage ne obremeni znatno

K R I Ž A N K A

Pinguis

Vodoravno: 1. samodreč, 4. stoj! (mednarodno), 7. edino, samo, 8. vzemi, 9. pisan konj v južni Afriki, 11. kamen poldragulj, 12. ostrivec (narobe »pura« v shr.), 13. krokar, gavran, 15. kršen svet, 17. kočevnik, 18. predlog, tuč glasbeni izraz, 20. kem. znak za iridij, 21. spoj amonijaka, 22. nižja rastlina (vse črke vsebuje »haluga«).

Navpik: 1. hraniteljica (lat., služi za žensko ime in kot pridevek univerzi), 2. ženski osebni zaimek, 3. frajh, 4. odlo-mek, poglavje v koranu, 5. os. zaimek, 6. nastava, 9. zastoj, 10. dogovor o delu, kjer se plača po komadu ali po dovršitvi, 13. tekočina, najboljša po besedah grškega pesnika Pindara, 14. departement v sev. Franciji (gl. m. Lille), pomeni sever, 15. otroška paša, 16. del voza, tudi ime kravi in gorenjski reki, 19. enota za električni odpor, 19. naselje pri Ljubljani (lat. Visus).

ZA BISTRE GLAVE

414

Dve motorki

Dve motorki sta odbrzeli z istega mesta ob obeh. Ena izmed motork je 300 m široko reko prečkala z brzino 10 m na sekundo in se spet vrnila. Druga je prečkala reko z brzino 5 m na sekundo in se vrnila z brzino 15 m. Ali sta se obe motorki vrnili istočasno?

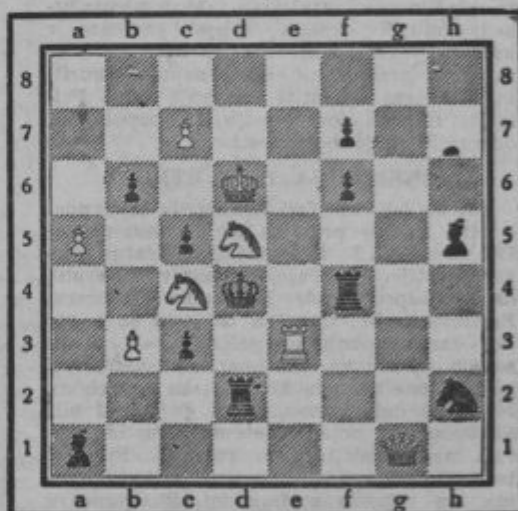
ČIGAV JE R. WAGNER?

Wagnerjev hečak Franz Beldler, ki je moral iz Rajha, je v dnevniku »Neue Zürcher Zeitung« (št. 1427 in 1431) objavil krepko razpravo: Wagner kot prekucuh... Tu korenito rešeta rasistično kritiko, ki hoče vse s krvjo tolmačiti. V obsežnem življenjepisu, ki ga B. pripravlja o velikem glasbeniku, bo našel tudi vprašanje: Je li W. sin nekega Wagnerja ali pa nekega Geyerja? Ali je bil Geyer — Jud? Beldler, ki se je oglasil ob knjigi: Henry Malherbe Richard Wagner révolutionnaire, ne reši tega vprašanja, kakor ga tudi francoski biograf ni rešil. Oba pa se strinjata v misli, da stvar nima posebnega pomena. Na drugi strani pa Beldler navaja nove podatke o vsem tem, kaj kanijo danes naprtiti Wagnerju in njegovemu delu, želeč iz njega narediti predhodnika kljukastemu križu.

PROBLEM 255

S. Loyd (1859)

Mat v treh potezah

Rešitev problema 253

1. Sd1—e3! Sc2×e3, 2. Db5—h5!! Sf7—g5, 3. Dh5—h8 mat.

Rešitev problema 254

1. Sd6—e4, Sc1—b3 (a), 2. Se4×g3, Kb8—c7, 3. Sg3×h1. 1... Sh1—f2 (b), 2. Lh2×g3+, Kb8—a8, 3. Se4×f2 mat.

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNISTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ STANKO VIRANT — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI — PREDSTAVNIK FRAN JERAN Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafjeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,— po razpisalnih dostavljeno Din 5,—